

"Jobb polgárt, jobb
hazafit s jobb embert
nevelni, ez a népfő-
iskola célja."
MÓRICZ ZSIGMOND

Mécsvilág

1.

A SÁROSPATAKI NÉPFŐISKOLA TÁJÉKOZTATÓJA * Sárospatak, 1987. február 6.

FELLOBBAN A MÉCSVILÁG

Mivel is kezdhethjük a közös munkát? Már első megbeszélésünkön világossá vált, hogy kulturális életünk hiánygazdálkodásából fakadó űrök tereltek mindannyiunkat a népfőiskola padjaiba. Kiben a közvetlen közösség, a tartalmas társas együttlét hiánya, kiben az élet és világ eseményeinek áttekinthetőbbé válásának a vágya, kiben a már megszületett gondolatok ütköztetésének igénye az erősebb. Mindannyian várjuk, hogy az iskolákban egyáltalán nem tárgyalt, vagy eleve értékelve felkínált kérdések között itt most értelmes eszmecserek, viták során keressünk utat. Reméljük, hogy a viszonylag sok "kifelé forduló" kérdés megvitatása segít majd önmagunk, más emberek és közvetlen környezetünk megismerésében is.

Talán ez az egy hét (és a következők is) a kapcsolatteremtésnek, közösségteremtésnek, a demokratikus viselkedési szabályok elsajátításának, az értékelés készségfejlődésének lesz az óvodája. Mindezekre nagy szükségünk van akkor, amikor egyre többet beszélünk a közösségek válságáról, hiányáról, az értékrend zavarairól, az értékek szétmállásáról, a mindennapi kultúra süllyedéséről.

S mindezekből ha csak egy morzsányit is megkapunk, és csak egy morzsányit is ki tudunk sugározni belőle a környezetünkbe, az az áldásos mécsvilághoz lesz hasonló. Tudjuk, hogy a fellobbanás és kialvás is jórészt rajtunk áll. A kezdeti vállalkozásnál elsősorban az elhalástól kell tartanunk. R. Tagore néhány sora program is lehet:

Miért aludt ki a mécses?
Köpenyemmel takartam,
hogy a széltől óvjam,
azért aludt ki a mécses.

Ha nem átallunk majd kérdéseinknek teljes mélységeibe leszállni, tehát józanul, őszintén feltárjuk gondolatainkat, s nem óvjuk meg ettől magunkat és másokat sem, életben marad a népfőiskola, lobog és világít a mécsvilág.

Várhegyi Zsuzsa

1987. február 6. délután 6 óra

Sok ember vágya, kevés ember hite, legtöbb ember legyintése és egyéb pesszimista előhangok ellenére Tóth János /az Országos Közművelődési Központ munkatársa/ megnyitja az 1948 óta először megálmodott, s létrejött Népfőiskolát.

Az ünnepélyes megnyitó után a Népfőiskola kialakulásáról, egyetemes és hazai történetéről tartott előadást.

Az előadás négy pont köré csoportosult:

1. A Népfőiskola kialakulása
2. Nemzetközi elterjedése
3. A Népfőiskola gondolatának felvetődése hazánkban
4. A Népfőiskola jelentősége

Az előadásból megtudtuk, hogy a XIX. sz. első felében Dániából indult ki a Népfőiskola gondolata. Szülőatyja Gruntwig pap és költő, aki főként vallásos himnuszokat és dalokat írt. Népbarát, de nem leereszkedő értelemben.

"A nép egy nemzet alapzatának egy letéteményese" - mondta Gruntwig. Ennek a népnek a fönmaradása, küzdelme és tevékenysége, ami a dán nemzetet megőrizte.

A népfőiskola az európai kultúrából gyökeredzik. Az önkifejezés olyan modellje, amely egyszerre jelentette európai és nemzeti programot. A nemzetté válás időszakában született meg. A két világháború között vetődik fel újra a népfőiskola gondolata finn és osztrák behatásokra, elsősorban egyházaktól indulva. Haladó momentum a református egyház népi elkötelezettsége. A népfőiskola nem pótolja a korabeli oktatás hiányosságait. Itt parasztfiatalok kerülhetnek olyan közösségbe, hogy lehetőségük legyen megismerkedni a földművelés, a tudomány stb. ismereteivel. A negyvenes évek elejére az értelmiség is bekapcsolódik, Pesterzsébeten kommunista befolyás alatt álló Népfőiskola működik.

1942: Állami népfőiskola létesül Tatán Magyar professzor kezdeményezésére

1945 után nagy szerepet játszott a földosztásban, a politikai közéletben, a koalíciós pártok szervezésében. A fordulat éve táján a népfőiskolákat megszüntették.

1956 őszén újra felvetődik szükségessége

1957: Hivatalos programmá vált, de nem lett belőle mozgalom.

Az 1970-es évek második felében újra több kezdeményezés indul.

Jelentősége: Lehetséges eszköze, hogy alulról építkezve, helyi igényből kis közösségeket teremtsünk. Kiváló alkalmat ad vitákra, személyes célok megvalósítására, véleménynyilvánításra.

&

Az előadás második részében egy volt sárospataki népfőiskolás, E. Kovács László adott ízelítőt elődeink munkájáról. Röviden utalt életének jelentősebb állomásaira. Paraszti családból származik. A népfőiskola 5. évfolyamába került. Oktatói közül több neves személyiséget megemlített, így: Móricz Miklós, Veres Péter, Illyés Gyula. A Népfőiskola hallgatói életreszóló indítékot kaptak. Az egyetemes emberiség felé irányította az emberek figyelmét. Választ kaptak arra, hogy az egyén hogyan viszonyuljon a családhoz, a faluhoz, a munkához, milyen legyen a magyarság tudata. Olyanokat toboroztak, akik vállalták a paraszti életformát és faluban kívántak élni. A két világháború között Sárospatakon a Népfőiskolának 450 hallgatója volt. Volt a Veszprémi Népfőiskola hallgatója is 1942-ben. Itt ún. cserediák akció is létezett. Ez azt jelentette, hogy Székelyudvarhelyről jöttek Veszprémbe népfőiskolások. A Sárospataki Népfőiskola mindig visszahívott egy-egy hallgatót. Szeretettel nevet adtak neki. A háború után a sárospataki Szabadművelődési Akadémia meghívója várta. Ebbe bekerültek az ország minden területéről érkezett gazdasági iskolások, tanítók, középiskolai tanárok.

Gondolatai az új népfőiskoláról: Sárospatak nagy tradíciók letéteményese. A CTF jelenléte, a Kazinczy Ferenc Társaság és a Magyar Comenius Társaság biztosítja annak, hogy a Sárospataki Népfőiskola olyan kiindulópont lehet, amire az ország odafigyel.

Az előadást a hallgatók kérdései követték. Egyik hallgató arra volt kíváncsi, hogy miről vitatkoztak régen a népfőiskolások. Válaszában elmondta az előadó, hogy főként a napi politikai eseményeket hozták felszínre, az ifjúság szeretett politizálni. Az esti összejövetelek sok vitára adtak alkalmat. Volt-e kutatási előzménye az új népfőiskolának? Azt a választ kaptuk, hogy semmilyen igényfelmérés nem történt. A népfőiskolára szükség van és lesz. Olyan konzervatív hullám következhet be, hogy hosszú ideig a stagnálás a jellemző. A népfőiskola titkára megköszönte az előadók válaszait.

Tóth Ágnes
főiskolai hallgató

1987. február 7. szombat

A frissen esett hóban a nyomok a Rákóczi Gimnázium felé vezetnek... A természet zimankójából belemenekülünk a tradíciók, a kultúrtörténelem, a "kövek is tanítanak" atmoszférájába. S valóban, ahogy egyre beljebb kerülünk az épületbe, s mélyebbre hatolunk az ismeretekben, egyre inkább mi is magunkba szívjuk az itt élő szellemiséget. Mindenkit megbabonáz a múlt századok poros, mármár megközelíthetetlennek tűnő hagyatéka, ahogyan papucsos lábainkkal végigjárjuk a Nagykönyvtár dísztermét. Még bennünk vannak az előbb szerzett benyomásaink, de már a könyvtár egyik olvasótermében ismerkedünk az épület, a könyvtár történetével. Idegenvezetők: Szentimrei Mihály. Megtudjuk, hogy a sárospataki gyűjtemény négy, jól elkülöníthető részre tagolódik; a Nagykönyvtár, a Levéltár, az Adattár és a Múzeum részlegekre. Még nem tudjuk, hogy a felsorolt négyből hárommal közelről is megismerkedünk, a délelőtti folyamán. Éléményszerű előadást hallunk a Rákócziak, a Móriczok eddíg kevésbé köztudott helyi történeteiről s az iskola közel 450 éves történelméről.

A hideggel dacolva kis csapatunk felfedezi a régi könyvtár új raktárhelyiségét -az építészet Bartókjának- Makovecz Imrénének ominózus alkotását, majd rövid ismerkedés a múzeummal. Az állandó iskolatörténeti kiállítás /lásd a Mécsvilág 1. számában fénykép/ mellett, egy kis egzotikus kirándulás; Molnár Mária Ausztráliában dolgozó misszionáriusnő néprajzi gyűjteményének megtekintése.

Fél tizenegyedtől dr. Újszászy Kálmán professzor úr dolgozó szobájában -az adattárban- folytattuk a felfedező expedíciót. Közvetlen tárgyi emlékekkel találkoztunk szembe; az 50 évvel előttünk járók szellemi hagyatékaival, vagyis a "klasszikus" népfőiskolák dokumentációjával. Kézben tarthattuk a Mécsvilág elődjét, a Kerékvágást, betekintést nyertünk a faluszemináriumok szellemi, formai, tartalmi múltjába. Megismerkedtünk a korábbi népfőiskolák szervezeti sajátosságaival. Emberközelségbe kerültünk a múlt "újjlenyomataival", - bepillantottunk korábbi népfőiskolás hallgatók feljegyzéseibe.

A múlt fegyverzetével felvértezve hagytuk el az épület varázslatosságát, tudva, hogy nagy felelősség van rajtunk még akkor is, ha csak az elődök követését tűzzük ki célul, de én úgy érzem, hogy emellett még előre is kell tekintetünk...

Tornay András
főiskolai hallgató

Szombat délután Sárospatak és környéke jelenéről folyt beszélgetés a város vezetőivel. A beszélgetésen megjelent Orosz László, az MSZMP Városi Bizottságának első titkára és Takáts Gyula, Sárospatak Város tanácselnöke. A Titkár Elvtárs tájékoztatást adott Sárospatak és környéke üzemeinek, vállalatainak, termelőszövetkezeteinek elmúlt évi munkájáról. Ipari üzemeink nagy része nyereséggel, mezőgazdasági üzemeink valamennyien veszteséggel zártak. Ismertette a város és vonzáskörzetének munkalehetőségeit,

valamint az iparfejlesztés célkitűzéseit. A beszélgetés során válaszolt a hallgatóság kérdéseire. Ezek elsősorban a gazdaság és az oktatás kapcsolatára irányultak. Megtudtuk, hogy valamennyi általános iskola felújítására szükség van, s új iskola építésére is sor kerül. A kérdések másik csoportja a jelenlegi gazdasági problémákra, az új munkahelyek kialakítására vonatkozott.

A tájékoztatót további információkkal egészítette ki városunk tanácselnöke, s érdekes tényekre hívta fel a figyelmet dr. Földy Ferenc főiskolai főigazgató, Sárospatak és környéke országgyűlési képviselője.

Miskolcra téli népművelési gyakorlaton lévő egyetemi és főiskolai hallgatók érkeztek hozzánk, s aktívan bekapcsolódtak a vitába. Egyikük feladata volt az értelmiség helyzetének elemzése. Különösen a műszaki értelmiség és a pedagógusok munkája került előtérbe. Szóba kerültek az országos átlagos jövedelemforrások és a helyi munkalehetőségek.

1987. február 8., vasárnap

A vasárnap délutáni beszélgetés derűs, oldott légkörben zajlott le. Mintha folytatódott volna, amiről délelőtt a Rákóczi Múzeum egyik szobájában Nagy Gézával, a Bodrogló népeinek kitűnő ismerőjével kezdtünk beszélgetni. Meghívott vendégeink: Gulyás Mihály, a Napjaink c. folyóirat nyugalmazott főszerkesztője és E. Kovács Kálmán, a Sárospatakon élő költő. A vita két kérdésből indult ki. Az egyik: hogyan került kapcsolatba az író a köz dolgival. A másik: melyek nemzetünk sorsának fő kérdései. Színes példái, egyéni élményei alapján ismerhettük meg Mihály bácsinak a néphez és a magyarsághoz fűződő viszonyát. Szegény abaúji pásztorgyerekként indult az életbe, s éreztük, hogy e származás felelőssége hatja át, amikor a mai gondokról, s ezeken belül az abaúji aprófalvak sorsáról szólt. Rávilágított a hazaszeretetre nevelés hiányosságaira, de a felelősségre is, amely népünk és nemzetünk jövőjéért terhel bennünket. Naplónkba ezt írta búcsúzásul: "Jóleső érzéssel emlékszem majd a Sárospataki Népfőiskola hallgatói között eltöltött időre. Szökkenjen szárba a kezdeményezés."

L á t ó ú t

a Rákóczi Múzeumban

"Énnekem... e népet és e kor
meredekjeit adta sorsomul
a lét."

/Váci Mihály/

A vasárnap délelőtti látóút azok számára jelentett elsősorban nagy élményt, akik még nem jártak a Rákóczi Múzeumban. Az Erdélyi János kiállítóteremben hodroγκözi textilkiállítását tekintettünk meg. Ezután Nagy Géza karcsai néprajzkutató tartott színvonalas beszámolót a népdal-és népmese-kutatás múltjáról és jelenéről.

Sárospatak. Rákóczi-vár,
Perényi-loggia /XVI.sz./

Megbeszélésre ajánljuk:

I l l y é s G y u l a :

HÁLÓM S HALAM

Becsületet akartam lenni
közöttetek.
Igy boldog. Egy magamban
nem lehetett.

Nagy pénz árán itt a paraszti
tapasztalat:
nem fog a háló egy-egy
szeme halat.

Tisztulni akartam, ragyogni,
akár külön,
égjek naponta bátor
próba-tüzön.

Volt balga biz csak már azért ez
igyekezet:
ki rakja s fujja, míg égsz
a tüzedet?

Zuhanni maga is elég suly
vagy már, de - fel,
egy centit, ahhoz szívek
százezre kell!

Engedj én szivemnek csak egy szem
helyet, ha van,
Emberiség, te hálóm,
hálóm s halam.

ARS POÉTICA

Dolgozz, munkálj. A szép, a jó, a hasznos,
mihelyt elkészül, az élethez áll.
Minden jó mű egy-egy szabadságharcos.
Légy hú magadhoz, olyanokat alkoss,
ne fogja a halál!

Kézirat gyanánt - belső használatra. - CTF, 166/87.X. Eng.K.D.
Összeállította: Schósz Éva, Tornay András és Tóth Ágnes.
Készült 40 példányban